

ali bi tok i ravan našeg izlaganja morali doživjeti korekcije.

U nizu mogućnosti za čitanje, razumijevanje i tumačenje umjetničkog, pjesničkog teksta, uočili bismo dvije, uz permanentnu svijest o komplementarnosti, primjerene za ovu priliku: prva, kruženje po obodu teksta, »od površine ka unutrašnjem vitalnom središtu umjetničkog djela«, tipična za hermeneutički krug i stilističku kritiku, i druga, insistiranje na subjektivnom iskustvu doživljaja teksta, na čitanju teksta prevashodno u njegovom kontekstu (Pule, npr.). U oba slučaja primjene »tehnike« čitanja *Očevdac* će izdržati i najradikalnije sudove, ali se čini da bismo je u »drugom« čitanju više tražili. Možda zbog specifičnog subjektivno-doživljajnog sklopa autora ovog teksta, ili pak njegove pogreške sagledive u pokušaju da uđe u zabranjeni i zaštićeni prostor pjesničkog iskustva, a možda i zbog okolnosti da se ono sveto pravilo — da u istinskoj pjesničkoj riječi sve treba da bude ovo ili ono — relativizuje, odnosno da se kreće putanjom doktrinarnog pjesničkog priručnika.

U svakom slučaju, to nas ne može omesti da konstatujemo da svijet zbirke *Očevdac*, pjesnika Zorana Gašija, jeste integralan i autentičan pjesnički prostor, svijet u direktnoj opreci i saglasju s neposrednom stvarnošću, odijeljen od nje i s identitetom u njoj, onom specifičnom iskustvenom predom i životnošću preokupacija i obavještenja.

IVICA ŽUPAN: »GUJA U NJEDRIMA«,

Panorama novije hrvatske fantastične proze, OSIZ za odmor, sport, rekreaciju i kulturu Rafinerije nafte u Rijeci, Izdavački centar, Rijeka, 1980.

Piše: Milorad Stojić

Panorama novije hrvatske fantastične književnosti *Guja u njedrima*, što ju je sastavio književni kritičar Ivica Župan, sastoji se od dva dijela. U prvom dijelu panorama donosi šest uvodnih književnoteorijskih tekstova, a u drugom dijelu dvadeset i osam pripovijedaka fantastike iz pera mladih hrvatskih pisaca, napisanih u razdoblju od 1968. do 1980. godine. Prvim, književnoteoretskim dijelom, kojeg su autori Ivica Župan, Ivan Rogić-Neuhajev, Milorad Stojić, Velimir Visković, Višnja Rister i zapadnonjemački slavist Dirk Hinrich Strunk, zastupljena proza dobila je valjano teorijsko i kritičko osvjetljenje. Taj obimni blok kritičko-esejističkih tekstova o žanru fantastike i o predstavnicima tog žanra u novijoj hrvatskoj književnosti pomoći će da se u fantastici snađu i oni koji se njome nisu bavili.

Drugi dio *Guje u njedrima* objedinjuje književne napore najmlađih fantastičara, počam od Alberta Godsteina (1943) pa do najmlađega Borisa B. Horvata (1956). Uvršteni su Veljko Barbieri, Vesna Biga, Neda Miranda Blažević, Goran Bujić, Dubravko Jelačić, Bužimski, Josip Cvenić, Stjepan Čuić, Nikola Đuretić, Albert Goldstein, Dunja Grbić, Drago Hedl, Boris B. Horvat, Drago Kečanović, Kazimir Klarić, Goran Massot, Saša Merišnjak, Ivan Ott, Pavao Pavličić, Davor Slamnjig, Branika Slijepčević, Milorad Stojić, Slobodan Šembera, Nenad Šepić, Stjepan Tomaš, Goran Trubuson, Dubravka Ugrešić, Milko Valent i Božo V. Žigo.

Za *Guju u njedrima* značajno je nekoliko stvari. Prvo, Župan u izboru proširuje »staro« jezgro »borhesovaca«, skupine pisaca koji su se javili sedamdesetih godina zajedničkom ili sličnom koncepcijom fantastike, pa tako podastire na uvid kontinuitet fantastičnog u recentnoj hrvatskoj proznoj produkciji. Nadalje, Župan panoramizira a ne antologizira prozne uzorke odabranih autora i, što je još važnije, odabire i prezentira književnoteorijsku i povijesnu podlogu svojih odabranika. Tako on, u uvodu, pojavu fantastike u odabranih pisaca smješta u kontekst evropske i svjetske književnosti, pa njegovi odabranici postaju teorijski razumljiviji i »čitkijie«.

No, mislim da je najznačajnije za *Guju u njedrima* to što se javlja na određen način post festum, kad su aktualne pojave i tendencije u hrvatskoj književnosti i evidentne. Naime, stariji među prezentiranim fantastičarima napuštaju fantastiku, a drugi, oni koji tek dolaze, prihvaćaju je ne kao generacijsku koncepciju, već kao književnopovijesni slijed. Osim toga, *Guja u njedrima* objektivnije prezentira prozu mladih fantastičara nego što je to bio slučaj u prethodnim antologijskim pokušajima, na primjer u *Pozivu na basnoslovno putovanje* (1972), Nade Pinterić, ili u *Antologiji hrvatske fantastične proze i slikarstva* (1975) Branimira Donata. Ono što je važno za samu fantastiku, *Guja u*

njedrima menja radikalno negativan odnos prema tom žanru, tim više što Županova knjiga nema onih teorijskih i kritičkih nedostataka koji bi uvjetovali takav odnos.

U svakom slučaju, dobili smo knjigu koja kritički i objektivno govori i prezentira svoj predmet — fantastiku, i koja će biti značajna u suvremenom i povijesnom osvjetljavanju toga književnog fenomena.

Dr LJUBIŠA R. MITROVIĆ: »Samoupravljanje i diktatura proletarijata (uvod u sociologiju samoupravljanja)«, Savremena administracija, Beograd, 1980.

Piše: Žilvojin Nikolić

Naša samoupravna stvarnost, istorijski i dijalektički veoma osobena i u isti mah složena, sa svojim sadržajima i zakonitostima, sve više je predmet naučnih istraživanja, tumačenja, vrednovanja li, što je najbitnije, usmeravanja u smislu marksističke, što znači naučne i delatne prakse. One prakse koja vidi, osmišljava, utvrđuje, kritički prosuđuje, zaključuje i revolucionarno i dijalektički menja i prevazilazi postojeće, tražeći puteve daljeg kretanja i razvika.

Jedno od značajnih mesta među naučnim disciplinama koje proučavaju i analiziraju zakonitosti razvika te stvarnosti, ako ne i primarno, svakako ima sociologija sa svojim posebnim granama (od kojih su neke na početku svoga razvoja, odnosno u »doba« konstituisanja), a nastojanja socioloških nauka pokazuju da je od posebnog značaja zasnivanje i razvijanje sociologije naše samoupravne stvarnosti, odnosno sociologije samoupravljanja.

U tom smislu pojava knjige dr Ljubiše R. Mitrovića *SAMOUPRAVLJANJE I DIKTATURA PROLETARIJATA*, s podnaslovom *Uvod u sociologiju samoupravljanja*, predstavlja trajan doprinos i po mnogo čemu osoben i originalan prilog zasnivanju sociologije samoupravljanja na marksizmu kod nas. Ovaj mladi autor s pravom je pošao od postavke da se naučno analiziraju zakonitosti razvoja socijalističkog samoupravljanja u našoj zemlji, pošto ono predstavlja prvi u istoriji osobeni sistem novih društvenih odnosa, odnosa među ljudima, a posebno u sistemu socijalističke proizvodnje i raspodele u udruženom radu.

Autor ove veoma aktuelne i po mnogo čemu izvorne knjige, empirijski i naučno marksistički zasnovane, pre svega utvrđuje jedan osnovni problem i njega razjašnjava, a on u suštini obuhvata složeni i do sada nedovoljno naučnosociološki proučeni odnos u savremenim uslovima razvoja socijalizma, koji postoji između »diktature proletarijata i oblika i sadržine organizovanja sistema socijalističkog samoupravljanja«. Otuda je dr Mitrović stalno težio osnovnom cilju da izvrši naučno i marksistički zasnovano osmišljavanje osnovne teme svoje pionirske i osobne knjige, koja je sva neposredno usmerena na samoupravnu praksu, njene socijalističke determinante i sadržine, utvrđujući istovremeno i potrebe, odnosno »mogućnosti zasnivanja sociologije samoupravljanja u sistemu socioloških nauka«. S više strana posmatrano, autor je osnovnom zadatku u punoj meri naučno odgovorio. Tragajući za potrebama li mogućnostima zasnivanja sociologije samoupravljanja, on je u knjizi stvorio i takve sadržaje koji daju neposredne osnove za zasnivanje ove posebne sociološke discipline i ukazuju na rešenje nekih osnovnih problema koji za svakog istraživača marksistu (ako ih pravilno shvati!) moraju biti primarni.

Složeni sadržaj knjige podeljen je na sedam glava, odnosno oblasti, koje je autor logički pravilno raspodelio i obradio, tako da čine dijalektičku celinu sa sadržajnom sintezom osnovne teme, koja traga i govori o osnovnim, odnosno teorijskim mogućnostima i društvenim potrebama zasnivanja sociologije samoupravljanja.

Za autora je, s pravom, samoupravljanje totalni društveni fenomen s osnovnim karakteristikama da se »javlja kao proces i odnos, dugoročan, pa i protivurečan, sjedinjavanje različitih društvenih sfera, različitih načina društvene prakse, u jednu kvalitetno novu istorijsku celinu društva oslobođenog rada i čoveka«. U toj oblasti veoma je značajna postavka da se sa sociološkog i marksističkog stanovišta samoupravljanje mora naučno posmatrati, pre svega, kao oblik »samoodržanja čoveka u radu i upravljanju, samodelatnosti čoveka, kao revolucionarne prakse radničke klase«. To je samo jedan od suštinskih momenata koji ukazuju na to da je značajna i mera u kojoj je autor odredio pravce proučavanja onog što je primarno za predmet sociologije samoupravljanja u nastajanju.

U tom smislu je prva glava knjige posvećena jednom od bitnih pitanja same sociologije samoupravljanja: genezi ideje i teorije o diktaturi proletarijata i radničkoj samoupravi kao obliku revolucionarne samodelatnosti radničke klase. S tim je u neposrednoj vezi druga glava, s osnovnom temom glavnim fazama razvoja socijalističke revolucije u Jugoslaviji, čija je suštinska misao da »naučnoteorijsku osnovu socijalističke revolucije u Jugoslaviji i izgradnje novog socijalističkog samoupravnog društva čini naučni socijalizam«.

U trećoj glavi autor govori o sociološkim aspektima procesa konstituisanja samoupravno udruženog rada kao višeg tipa socijalne organizacije rada i oblika oslobođenja rada u savremenom jugoslovenskom društvu, a u četvrtoj polazi od problema razvoja političke organizacije socijalističkog samoupravljanja u